

Darwinismens slöja – det naturalistiska ”rättslutet”

En normativ analys av den evolutionära teorins bäring för
rättfärdigande i rättviseanspråk

Abstract

What is *justice*? There is a lot of different views regarding this very question and to make claims what ought to be just, one needs to justify it. This thesis sets out to investigate the bearing of evolutionary theory to *justify* ought claims within normative method and by doing this try to get closer to a true objective theory of justice. More precisely the thesis investigates if it is possible to use an evolutionary perspective to make ought claims within a consequential logic in normative method using the naturalistic principle. The result of the thesis point toward the possibility to use evolutionary theory to make an objective ought claim regarding justice. An axiological exposé, where the author's foundation of scientific reality is presented, gives the premises, perhaps needed, to reach the result. The result is also discussed in juxtaposition with Honneth's *Theory of recognition*. The result is however not without problems and the critique from the *is-ought problem* is discussed.

Nyckelord: Evolution, Justice, Normative method, Theory of recognition, Axiology

Antal ord: 9183

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Rättvisa enligt Axel Honneth	1
1.2	Evolutionsteorin	3
1.2.1	Varför evolutionsteorin inom humanvetenskaperna?	4
1.3	Syfte och frågeställning.....	5
2	Axiologisk exposé - premisserna som möjliggör rättfärdigande utifrån evolutionsteorin	6
2.1	Första premissen – Värdesatsteoretisk positionering	6
2.2	Andra premissen – Rättvisans ontologi.....	6
2.3	Tredje premissen – Epistemologiskt kan allt undersökas	8
2.4	Fjärde premissen – Vetenskapen bör uttala sig om verkligheten.....	8
3	Normativ teori och mina teoretiska verktyg	10
3.1	Intern giltighet – konsekvenslogiken	10
3.2	Extern giltighet - Naturalistiska principen	11
4	Resultat för frågeställningen: ”Går det att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv?”	12
4.1	Evolutionsteorin utifrån konsekvenslogiken och en naturalistisk princip	12
4.1.1	Tydliggörande av evolutionsteorin utifrån den naturalistiska principen	16
4.2	Honneth och ett evolutionärt rättfärdigande?.....	17
5	Sammanfattning	22
5.1	Det naturalistiska felslutet	22
5.2	Framtida forskning	23
6	Referenser	24

1 Inledning

Vad är rättvisa? Det bör närmast vara en omöjlig fråga att besvara och det finns säkerligen lika många olika svar som det finns individer på jorden beroende på hur frågan ställs och vilket axiologiskt perspektiv vi antar (Badersten 2006, s61). Vissa tycker t.ex. att det är rättvist med skatter medan andra tycker att det är orättvist, eller att homosexuella ska få skaffa barn medan andra anser det onaturligt, att bli betrodd inom sjukvården för sina symptom som en form av jämlik välfärd tillgänglig för alla, eller varför inte kvinnors och mäns jämställdhet? Det kan tyckas att vi kan välja och vraka bland vad vi anser är rättvist eller ej i dessa exempel, men är det möjligt att helt sonika välja och stå vi verkligen objektiva och fria vår samhälleliga kontext och miljö? Kan det inte vara så att det finns något som påverkar våra rättviseanspråk? Detta hoppas jag kommer framgå av de evolutionära premisserna uppsatsen utgår ifrån och de evolutionära argumenten hoppas jag ska påvisa en syn på rättvisa som inte är lika subjektivt styrd och som kan göras tillgänglig genom vetenskap och empiri – och att denna objektiva syn kan navigera oss i rättvisefrågor.

1.1 Rättvisa enligt Axel Honneth

För att ge substans till ämnet rättvisa i en statsvetenskaplig kontext kommer jag kortfattat framföra professor Axel Honneths *erkännandepincip* för rättvisa. Då det finns många olika rättviseprinciper och en kandidatuppsats har begränsat med tid och utrymme så kommer jag fokusera på Honneths rättviseprincip. Dels för att jag anser att rättviseprincipen till stor del fungerar som analytisk modell men även möjliggör viss kritik kring Honneths rättfärdigande och kan kompletteras med en evolutionärt rättfärdigad rättvisa, som uppsatsen avser att pröva. Detta är även en nödvändighet för att slippa ”uppfinna hjulet en gång till” i och med en kandidatuppsats begränsade resurser.

Honneth (2003, s113) har antagit det akademiska projektet att föra samman kritisk teori och en teori om erkännande. Han menar att detta skapar en länk mellan symboliska och materiella aspekter av den sociala verkligheten, då teorin om erkännande påvisar att relationen mellan det symboliska och materiella kan ses som resultatet av institutionaliserande kulturella processer. Enligt Honneth (2003, s114) är målet för navigering kring frågor om rättvisa konceptet om det ”goda livet” (Honneth 2003, s172) och utan det målet blir det omöjligt att kritisera moderna orättvisor både i en Marxistisk tradition och utifrån teorin om erkännande. Honneth (2003, s125) utgår från en moral-psykologisk aspekt och

menar att vi ska se orättvisor som en form av upplevd *förnedring* och *respektlöshet*. För att fastställa vad i den sociala verkligheten som individer anser som socialt orättvist tillämpar Honneth (2003, s126) empirisk social forskning. Honneths (2003, s131) slutsats av den empiriska forskningen kring vad individer förväntar sig få av samhället är framförallt erkännande av ens identitet. Honneth (2003, s133) går så långt som att det individuella erkännandet är det korrekta verktyget för att förstå upplevda orättvisor i sin helhet och lyfter flera exempel, däribland den växande litteraturen om den centrala roll respektlöshet haft i kvinnors upplevelser av förtryck. Honneth (2003, s126-128) anser att det viktiga är den enskilda individens erkännande och missar vi detta, i form av t.ex. identitetspolitik, så görs individer okända och ansiktslösa. Enligt Honneth (2003, s136) finns alltid en reciprocitet institutionaliserat kring erkännandet och när denna blir snedvriden kan vi börja tala om en *kamp för erkännande* (översatt från ”struggle for recognition”). Inom det moderna kapitalistiska samhället finns tre sfärer vari denna kamp för erkännande kan göras; 1) *kärlek*, 2) *juridik*, och 3) *prestation/bedrift inom det kapitalistiska samhället* (Honneth 2003, s138-141). Enligt Honneth (2003, s142) är det inom dessa sfärer individer uppnår en typ av självförverkligande, genom det institutionaliserade reciprocitetserkännandet mellan individer. Inom sfären kärlek lär vi oss att vi är egna individer med egna behov, inom juridiken att vi alla är autonoma självständiga individer med samma rättigheter inom lagen och inom sfären prestation/bedrift lär vi oss att vi har egenskaper och talanger som är värdefulla för samhället. I sfärerna ingår olika principer för vad som anses som rättvist erkännande mellan individer. Relationer inom sfären kärlek använder principen om att tillgodose *behov*, inom juridik ska *jämlikhet* tillgodoses, och inom arbetsrelationer tillgodoses ens *bedrifter* med ekonomiska mått (Honneth 2003, s181). Erkännandepripcipen baseras sammanfattningsvis på ett kulturellt tolkande av behov, anspråk och förmågor (Honneth 2003, s158) och en normativ sammanställning görs i tabell 1. Enligt Honneth (2003, s187) är rättviseanspråk legitima när de bidrar till att utveckla kvalitén i den sociala integrationen - det ömsesidiga erkännandet. Det kan ske antingen genom ökad inkludering eller ökad individualisering - inom någon av de tre sfärerna av erkännande.

Tabell 1

Normativ sammanställning av Honneths erkännandepripcip

Vad?	Vem?	Hur?
Rättvisa > Det goda livet	Individen	Empirisk värderingsanalys + Konsekvensialism

1.2 Evolutionsteorin

Hur definierar jag evolutionsteorin? För uppsatsens mål kommer evolutionsteorin bli förhållandevis övergripande förklarad då det inte är av större vikt än att förstå evolutionens grundlogik vilket gör att vi kan förstå hur denna logik kan användas för frågeställningen. Jag kommer även presentera några korta nedslag kring användandet av evolutionsteorin inom humanvetenskaperna och varför den bör närvara även inom statsvetenskapen.

Evolutionsteorin är en av de mest robusta och spridda grundsatserna för modern vetenskap (AAAS, 2006). I Darwins (2009, sXII) bok "Om arternas uppkomst" sammanfattas Darwins grundtanke om det *naturliga urvalet*. Det naturliga urvalet handlar om att individerna inom en art är olika sinsemellan där vissa har en fördelaktig variation som ger dessa individer en fördel, medan andra har en negativ variation som ger dessa en nackdel. Detta kommer i första fallet ge ökade chanser till flera överlevande avkommor och då det mesta är ärftligt kommer den fördelaktiga variationen överförs till kommande avkommor. När detta sker över tid kommer tillslut individerna vara anpassade för sin miljö. Introduceras en miljöförändring i form av t.ex. en ny organism eller klimatförändringar så krävs nya anpassningar och de individer som varierar i den nya riktningen kommer att gynnas. Detsamma sker om några individer skulle vandra iväg och byta miljö. Detta kallas ett naturligt urval, "naturen" sorterar kring vilka variationer som kommer föra sina avkommor vidare eller ej. Darwin (2009, sXIII) själv jämförde det naturliga urvalet med vad växt- och husdjursförädlare ägnat sig åt - nämligen att människan valt individer med de egenskaper de vill ha och parat dessa, och därmed uppnått önskade egenskaper över tid.

Vidare står det att läsa i "Om arternas uppkomst" om den moderna forskningens precisering av teorin (Darwin 2009, sXIX). I och med nya insikter förstår vi nu att det handlar om mutationer som ger upphov till variationer och att det naturliga urvalet utger förutsättningarna för om dessa kommer spridas eller inte. Omkring år 1930 hade Darwins teorier om det naturliga urvalet förenats med den moderna genetiken, och detta brukar enligt biologihistorikerna kallas för *den moderna syntesen* (Darwin 2009, sXIX). Det är i detta nya synsätt med hjälp av genetikforskning och nya metoder att undersöka evolutionen jag främst kommer hämta min empiri för argumenten. Det kan vara av vikt att redan nu klargöra att jag i min uppsats inte kommer motivera vad som kallats socialdarwinism, där de svagaste får klara sig själva utan hjälp av samhället. Min avsikt kan sägas vara raka motsatsen. Snarare liknar mitt resonemang Pjotr Kropotkins som nämns i "Om arternas uppkomst" (Darwin 2009, sXXII), där det naturliga urvalet gynnat de arter där individer hjälpt varandra. Jag kan också här klargöra att det inte är denna variation och det naturliga urvalet ensamt som ligger till grund för rättfärdigandet, utan det är det evolutionära studiet och efterföljande empiriska fynd som blir byggstenar för hur vi kan se på rättvisa.

Som jag tidigare nämnt kallas förenandet av evolutionsteorin och modern genetikforskning för den moderna syntesen, och i en vidareutveckling av denna – kallad *extended synthesis* (eller: *extended evolutionary synthesis*) - kan epigenetiken sägas vara en del (Schrey, et al. 2012). Enligt González-Martínez (2019) är epigenetiken en dimension av biologisk evolution och visar förändring i fenotypen (de observerbara egenskaperna hos en organism, till exempel en blommas färg eller ett djurs beteende) som sker i interaktion med miljö, beteende och kultur. Epigenetiken används för att definiera ärftliga förändringar i fenotypen som inte kan förklaras av mutationer i DNA-sekvensen (Jablonka & Raz 2009). Epigenetiska effekter är inte bara vanliga utan kan också ligga till grund för och påverka många aspekter av evolutionen (Lind & Spagopoulou 2018). Jablonka (2017) menar att epigenetisk forskning utvidgat vår förståelse av evolutionsteorin. Chiapperino (2018) sammanfattar även flera forskares perspektiv att epigenetik kan bli en möjlig plattform för att förankra normativa argument kring BÖR-frågor.

1.2.1 Varför evolutionsteorin inom humanvetenskaperna?

Evolutionsteorin kanske känns väldigt långt ifrån statsvetenskap? Tillåt mig en kort replik kring detta. Att använda sig av det evolutionära tänkandet i modern forskning är varken nytt eller fruktlöst. Snarare är det en väldigt bra teori att bygga nya frågeställningar kring. Cosmides och Tooby (2013) menar att det är *den andra revolutionära vågen* inom kognitiv psykologi och det naturliga urvalet ger ett nytt sätt att tänka kring varje ämne inom psykologin. Cosmides och Tooby (2013) presenterar empiriska exempel där evolutionsteorin möjliggjort upptäckten av nya funktioner inom t.ex. uppmärksamhet, inlärning och motivation för att nämna några. Evolutionsteorin har även använts inom filosofin för att navigera i gamla moraliska dilemman. Detta gör t.ex. Li (2011) som använder evolutionsteorin för att ge perspektiv på *the father covering the son* ”pusslet” som är ett gammalt asiatiskt moraliskt dilemma som finns skrivet i Analekterna. Evolutionsteorin måste även sägas vara relevant för statsvetenskapen, även om som Corning (2008) medger, de flesta inom statsvetenskapen troligen är skeptiska kring nyttan med ett Darwinistiskt/biologiskt tillvägagångssätt. Men Corning (2008, s22) menar att denna ”head-in-the-sand perception is outdated” och menar att de senaste stora förändringarna inom evolutionär biologi och tillhörande discipliner möjliggjort ett paradigmskifte som han kallar *Holistic Darwinism*. Holistic darwinism är närmast omöjligt att reda ut kortfattat här, men det har att göra med hur vi bör använda evolutionen och de nya forskningsfynden som görs i ljuset av teorin för att skapa en helhetsanalys utifrån flera olika analysnivåer (från gener till samhällen) - då allt i den naturliga världen hänger ihop. Fürstenberg (2016) sammanfattar sin artikel med att statsvetare bör studera *Evolutionary Institutionalism* (EI) som ett komplement till *Rational Choice Institutionalism* och *Historical Institutionalism*. Fürstenberg (2016) menar att dessa paradigmer inte står i konflikt till varandra utan kompletterar varandra. Fürstenberg (2016) förklarar EI som en överföring av bekräftade principer från evolutionsteorin till

statsvetenskapen, där de blir antagna principer. Fürstenberg (2016) menar att inom biologisk evolution är genen det som förändras, men inom statsvetenskapen är institutionen enheten för förändring och analys. Ytterligare argument för evolutionsteorin inom statsvetenskapen ger John (2000) i ett svar på kritik mot sitt tidigare arbete. John (2000) menar att evolutionsteorin producerar testbara modeller för offentligt beslutsfattande. Jag tycker det blir tydligt att detta interdisciplinära perspektiv inte bara är bra, utan nödvändigt. Vi behöver föra samman vår kollektiva kunskapsbank från olika forskningsfält och se hur dem kompletterar varandra. Detta sammanfattas bra i ett citat av evolutionsbiologen Edward O. Wilson (1998, s205):

*”the social sciences are intrinsically compatible with the natural sciences.
The two great branches of learning will benefit to the extent that their
modes of causal explanation are made consistent”*

1.3 Syfte och frågeställning

Rättfärdigandet är enligt mig ett problem inom det normativa studiet och jag vill definiera vad jag anser är ett vetenskapligt, objektiva och korrekt rättfärdigande för rättvisa. Likt många andra så anser jag att evolutionsteorin kan vara ett verktyg för att navigera i frågor och även skapa nya tankebanor och fynd inom olika ämnen (Corning 2008; John 2000; Li 2011; Cosmides & Tooby 2013; Fürstenberg 2016). Syftet med uppsatsen är att utforska om det går att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv.

Uppsatsens frågeställning är:

1) *Går det att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv?*

För att besvara frågeställningen kommer uppsatsen med nödvändighet vara tvungen att precisera vissa axiologiska antaganden varför jag anser det möjligt att prata om korrekt rättfärdigande, men även lyfta in empiri för att ge exempel på evolutionära argument kring rättviseanspråk. Ett exempel på ett evolutionärt argument kommer göras utifrån konsekvenslogiken (för att prövas för intern giltighet) och utifrån den naturalistiska principen (för att prövas för extern giltighet). Dessa preciseringar och exempel leder sedan in på den avslutande delen där resultatet kopplas till Honneth och görs aktuellt för diskussionen om rättvisa.

2 Axiologisk exposé - premisserna som möjliggör rättfärdigande utifrån evolutionsteorin

Här presenteras premisserna jag utgår från varför evolutionsteorin kan och bör närvara när vi ska rättfärdiga rättviseanspråk. Detta för att klargöra hur jag tänker så mina argument uppnår intersubjektivitet och kritiserbarhet. Jag ogillar förenklingar då vi missar nyanser och olika perspektiv, men jag kommer försöka hålla detta avsnitt kort och koncist. Jag tror inte axiologi är såhär definitivt eller enkelt som framhålls nedan utan bör egentligen problematiseras. Men för uppsatsen mål ämnar detta avsnitt endast till att ge dig insikt kring mina antaganden (utan att problematisera dessa) så vi kan utgå från samma premisser när vi ska komma till en logisk slutsats kring frågeställningarna.

2.1 Första premissen – Värdesatsteoretisk positionering

Inom värdesatsteorin förhåller jag mig *naturalistiskt*. Jag tror värdeutsagor är sanna eller falska och jag tror att många värden bottenar i naturliga egenskaper (Badersten 2006, s57-58). Badersten (2006, s58) tar upp hedonismen som exempel på ett naturalistiskt rättfärdigande, där definitionen för om något är gott likställs med att det är ”lustbringande för någon”, vilket ju givet sin definition blir mätbart och tar sig uttryck psykiskt (någon upplever lust). Vad gäller moral är den föränderlig, men givet definitionen av värdet vi använder oss av, kan vi fortfarande komma till slutsatser om något är moraliskt sant eller falskt, rätt eller fel. T.ex. *jämställdhet* behandlar ett specifikt värde som helt enkelt måste ta sig uttryck som att antingen vara jämställt eller ej beroende på vilket fall vi analyserar eller vilken definition vi använder.

2.2 Andra premissen – Rättvisans ontologi

Värdeontologiskt ser jag rättvisa som sprungen ur en *realistisk* ansats. En realistisk ansats menar att värden finns utanför och oberoende av oss själva, att värden existerar objektivt oberoende ett subjekts påverkan (Badersten 2006, s 59). En relativistisk ansats menar istället att värden endast existerar som subjektiva

föreställningar inom oss själva (Badersten 2006, s59-60). Två liknande begrepp, om än mer precisa, är *positiv-* och *negativ värdeontologi*. Badersten (2006, s59) förklarar att positiv värdeontologi syftar till att det finns objektiva värdeegenskaper och att värden kan likställas med fysiska ting som färg eller form. Med negativ värdeontologi menas istället att det inte finns några sådana objektiva värdeegenskaper och värden existerar inte bortom vår uppfattning om dem. Mellan de två begreppen förhåller jag mig till en positiv värdeontologi.

Jag ser alltså på rättvisa ur ett realistiskt/positivt värdeontologiskt perspektiv. Detta perspektiv vill jag styrka med tre premisser. (1) *Neurologins grunder för rättvisa*: detta styrker främst den positiva värdeontologin då vi har vissa nätverk i hjärnan som hanterar rättvisefrågor (Nam, et al. 2017; Blair, et al. 2006) och alltså kan likställas med fysiska ting. (2) *Universell syn på rättvisa*: industriella länder har påvisats ha liknande syn på rättvisa när man spelar ”the ultimatum game” (Henrich 2000). Ytterligare bevis för en universell rättvisa påvisas i en genomgång av den experimentella och övriga empiriska forskningen kring proceduraspekten av rättvisa, som kommer till slutsatsen att proceduriell rättvisa är extra viktig för oss människor (Rothstein 2010, s170). Kanske tydligast bevis för en universell rättvisa kan sägas demonstreras av Brosnan och De Waal (2003) när de låter två apor få olika belöning för samma arbete och den apa som får den sämre belöningen blir väldigt upprörd – likt oss människor är alltså proceduren av vikt och vi vill ha samma belöning för lika jobb. Det tycks alltså finnas likheter mellan västerländska kulturer som Henrich (2000) påvisar, samt en rättvisekänsla likt människans hos andra liknande arter som Brosnan och De Waal (2003) visar. (3) *Rättvisan kommer från evolutionära processer*: Cela-Conde et al. (2010) förklarar vår känsla för rättvisa som sprunget ur evolutionära processer, detta styrker ytterligare att rättvisa är något objektivt då den evolutionära processen står bortom oss som subjekt. Stallen, et al. (2018) visar också att Dawkins (2006) hypotes om en självisk gen verkar stämma; vi är mer benägna att straffa andra hårdare om vi själva blivit direkt utsatta för en orättvisa, än om vi bara observerar någon annan bli utsatt för samma orättvisa.

Så i en väldigt grundläggande definition kan alltså rättvisa ses ur en positiv värdeontologisk ansats, detta blir tydligt i och med vår neurologi (Nam, et al. 2017; Blair, et al. 2006) och universella syn på rättvisa (Henrich 2000; Brosnan & De Waal 2003; Rothstein 2010, s170), som kan förklaras utifrån evolutionära processer (Cela-Conde et al. 2010) - rättvisan existerar alltså i verkligheten, samt har en oberoende och faktiskt existens (Badersten 2006, s59).

2.3 Tredje premissen – Epistemologiskt kan allt undersökas

Oavsett ett värdes ontologiska status tror jag det är möjligt att vetenskapligt och objektivt bedriva forskning kring värden. Jag kan sägas anta en *objektivistisk* position, med inslag av en *mild form av subjektivism*. Objektivistiskt då jag tror det är möjligt att nå kunskap om verkligheten som den är och att vi kan beskriva den korrekt, samt att den är opåverkad av subjektet och potentiellt sett tillgänglig för alla (Badersten 2006, s60). Jag lägger in en brasklapp att detta såklart är svåruppnåeligt och ofta misslyckas vi i detta åtagande. Med ”inslag av en mild form av subjektivism” menar jag att kunskap är *begreppsberoende* (Badersten 2006, s60). Hur vi definierar något avgör vad vi kan komma fram till, och om det är möjligt att tala om något objektivt i sin rätta bemärkelse. Till detta kan sägas att jag likt Teorell och Svensson (2007, s9 & s12-13) går bortom den epistemologiska konflikten som funnits mellan kvalitativt (”subjektivt”) kontra kvantitativt (”objektivt”) – de båda vetenskapliga tillvägagångssätten är inte i konflikt med varandra utan kompletterar varandra.

2.4 Fjärde premissen – Vetenskapen bör uttala sig om verkligheten

I en novell kan allting hända...

Denna premiss ramas bäst in av den metateoretiska diskussionen mellan *realism* och *idealism*, som enligt Östbring (2019, s3) handlar om våra grundläggande antaganden om hur politik och samhällen fungerar och hur normativa ideal förhåller sig till hur världen är beskaffad. Det handlar om ifall vi ska låta verkligheten påverka hur vi anser att något bör vara, samt vad som anses vara denna ”verklighet”. Här förhåller jag mig *realistiskt*, i det att vi behöver anamma en tydlig faktakänslighet och betoning på genomförbarhet (Östbring 2019, s32). Jag menar att vi alltså inom det normativa behöver ta i beaktning de empiriska omständigheterna och människans natur, samhällens föränderlighet och politikens syfte och natur (Östbring 2019, s32). Jag tycker också Östberg (2019, s26-28) gör en viktig poäng i att brygga ÄR och BÖR med hjälp av ett KAN. Det beskrivs i anslutning till Humes naturalistiska felslut, vilken menar att BÖR aldrig kan komma från ÄR. Men givet genomförbarhetsbegreppet blir alltså KAN en brygga mellan ÄR och BÖR. Vi behöver alltså ta i beaktning både ”det aktuella” som ”det möjliga” för att skapa en korrekt verklighetsuppfattning om vad som kan bli (Östbring 2019, s27). Det är i denna analys ett BÖR kan växa fram menar jag.

Ett problem om vi inte förhåller oss till verkligheten är att det kan bli en egoistisk eller vinklad ”rättvisa” åt något/någons håll. *Reductio ad absurdum*, ”gud säger att all rikedom och makt bara ska tillgås mig, Oskar Hanborg, för att detta är rättvist enligt gud”. På samma grund som du som läser detta direkt motstrider rimligheten i ”att all rikedom och makt bara ska tillgås mig, Oskar Hanborg” och rättfärdigandet ”för att gud sagt det” - motsätter jag mig rättvisa ensamt grundat på något annat än utifrån ett naturalistiskt rättfärdigande – nämligen att det blir subjektet och definitionen som ensamt avgör om det är rättvist. Ett objektiva rättfärdigande menar jag alltså endast kan ske utifrån en naturalistisk princip, eller om den naturalistiska principen kompletterar en annan princip.

3 Normativ teori och mina teoretiska verktyg

Enligt Badersten (2006, s7-8) handlar det normativa studiet om värden och hur vi kan analysera och förhålla oss kring dessa vetenskapligt. Det kan ytterligare sägas vara studiet med mål att finna svar i BÖR-frågor och hur vi kan rättfärdiga dessa. Det normativa studiet byggs alltså kring värden och exempel kan vara vad ett gott samhälle är, vad ett gott liv för en människa är, eller vad frihet eller rättvisa är. Fokus för min uppsats är *rättvisa*, som enligt Badersten (2006, s25-26) ses som ett intrinsikalt värde. Med intrinsikala värden menar man något som är bra i sig självt och oberoende av de konsekvenser de medför eller andra yttre omständigheter. Denna formulering anser jag är problematisk i sig, då jag tidigare påvisat att beroende på hur vi formulerar och rättfärdigar vår rättvisa kan komma fram till olika former av rättvisa och väldigt hemska konsekvenser utifrån dessa, t.ex. mord i "rättvisans" namn (Amnesty 2015; Nilsson-Larancuent 2013).

3.1 Intern giltighet – konsekvenslogiken

För min uppsats fråga, "Går det att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv", så kan man säga att den interna giltighetens fokus ligger i om argumentationen kan föras inom en vald normativ logik och leva upp till kravet på kritiserbarhet. Badersten (2006, s108) menar att argumentationen enligt kritiserbarhetskriteriet ska uppnå precision, argumentation, reproducerbarhet, intern relevans och saklighet. Normativa logiker används för att argumentera kring värdefrågor, t.ex. om det är rätt eller fel att ljuga, och de olika logikerna kan ge olika slutsatser i dessa värdefrågor samt anger hur vi kan resonera (Badersten 2006, s108) och kan därför ses som metoder för argumentation (Badersten 2006, s109). Den logik jag använder mig av är konsekvenslogiken. Här fokuserar man på följderna av en handling och värderar dess moraliska innehåll efter dess effekter (Badersten 2006, s114). Enligt Badersten (2006, s114) så finns inom denna logik inga goda eller onda handlingar i sig, utan det är resultatet som räknas. T.ex. att ljuga kan ibland vara okej. Vidare menar Badersten (2006, s115) att logiken inte förhåller sig strikt till något speciellt värde utan det är just konsekvenserna som ska värderas.

3.2 Extern giltighet - Naturalistiska principen

Vissa menar att det är gott nog med intern giltighet inom normativa studier. Andra, även jag, anser dock att man bör gå ett steg längre och ställa krav på extern giltighet (Badersten 2006, s133). Den naturalistiska principen ingår som en av de principer Badersten (2006, s142-145) nämner för att skapa extern giltighet i ens rättfärdigande. Den externa giltigheten handlar enligt Badersten (2006, s15-16 & s133) övergripande om tre olika saker; 1) *Extern giltighet i värdeutsagor* - hur förhåller sig det värde man analyserar till andra värden och principer, 2) *Extern giltighet i verklighetsutsagor* - hur vi med verklighetsutsagor kan understödja en normativ argumentation, 3) *Extern rimlighet och relevans i värdeutsagor* - är analysen rimlig och relevant och förankrad i den samhälleliga verkligheten som råder och är den praktiskt tillämpbar? Det är utifrån denna externa giltighet jag kommer lägga min främsta fokus och argumentation, inom en konsekvenslogik. Dels för att jag menar att vi måste förhålla oss till verkligheten (se min axiologiska premiss fyra) och dels för att jag tycker att vetenskap ska, i alla fall försöka, hjälpa oss att navigera i svårlösta frågor i praktiken och alltså vara tillämpbar.

Den naturalistiska principen bygger på argument som hänvisar till det "självkla" (Badersten 2006, s142). Naturalismen bygger argument utifrån uppfattningar om hur naturen eller verkligheten är beskaffad, och den säger att normativa omdömen är ett slags naturliga omdömen eller omdömen om verkligheten som vi kan förstå och är oss tillgänglig. Detta görs i ljuset av en naturalistisk värdeteoretisk position (Badersten 2006, s142), som jag angav som första premisen tidigare. Vi kan alltså observera verkligheten och genom empiri få svar kring vad som är gott och önskvärt (Badersten 2006, s142-143). Detta ger att utsagor om hur något BÖR vara kan likställas med utsagor om hur något ÄR (Badersten 2006, s143), vilket även leder in till kritiken mot denna princip. Badersten (2006, s143) nämner det *naturalistiska felslutet* som David Hume varnade för och som redan nämnts under den fjärde axiologiska premisen – att vi blandar samman normativa och empiriska satser och skapar ett BÖR från ett ÄR. Detta kommer bemötas i sammanfattningen, men kan redan nu sägas inte ha någon negativ effekt för argumentationen, snarare t.o.m. styrker en evolutionärt styrd argumentation.

4 Resultat för frågeställningen: ”Går det att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv?”

Inledningsvis har jag framfört en idémässig grund för att besvara frågeställningen genom att definiera vad evolutionsteorin handlar om, vilka antaganden om verkligheten vi kan behöva göra och vilka premisser som är givna för mig och som jag tror även möjliggör mitt sätt att resonera kring rättvisa. Jag har även presenterat mina teoretiska verktyg för att besvara frågeställningen. Frågeställningen gällde om vi kan rättfärdiga rättvisa utifrån evolutionsteorin. Det följande kommer vara vad vi kan säga är den normativa studiens essens och frågeställningen kommer besvaras utifrån konsekvenslogiken och den naturalistiska principen. Jag valde dessa dels för att de på många sätt stämmer in i resonemanget jag för, samt får med både en internt och externt fokuserad giltighetsprövning/rättfärdigande kring rättvisa.

4.1 Evolutionsteorin utifrån konsekvenslogiken och en naturalistisk princip

Inom konsekvenslogiken fokuserar man på följderna av en handling och värderar dess moraliska innehåll efter dess effekter (Badersten 2006, s114). Enligt Badersten (2006, s114) så finns inom denna logik inga goda eller onda handlingar i sig, utan det är resultatet som räknas. T.ex. att ljuga kan ibland vara okej. Vidare menar Badersten (2006, s115) att logiken inte förhåller sig strikt till något speciellt värde utan det är just konsekvenserna som ska värderas.

Den grundläggande evolutionära logiken vi behöver förhålla oss till här, för att rättfärdiga om något är rättvist eller ej, är genernas fortlevnad. Detta kan sägas vara vad den evolutionära processen naturligt urval har åstadkommit – fungerar individen i sin miljö eller ej, och beroende på resultatet får dennes gener leva vidare. Detta är i sin egen logik konsekvensialistiskt – det finns inget som är rätt och fel, det är bara en talan om det fungerar eller ej för att få individens gener att fortleva och detta kan studeras utifrån en konsekvensanalys. Det kan sägas vara *premiss 1* att hålla reda på. *Premiss 2* handlar om att arten människor har kommit till och överlevt tack vare vissa beteenden och anpassningar som fått oss att bli lyckade ur ett evolutionärt perspektiv (= vi har inte dött ut än utan blir flera hela tiden). Några sådana anpassningar och beteenden är dels att arten människor har

vissa beteenden som gynnar ens närmaste familj och avkomma (Cela-Conde, et al. 2010), men likväl är det ju uppenbarligen så att vi har funktioner som empati (Waal & Wright 2006, sXIII), altruism (Cela-Conde, et al. 2010) och reciprocitetsbeteenden och en rad andra prosociala beteenden för att gynna oss själva i större grupper (Nesse 2001, sXVII). Rättvisa är också ett av dessa prosociala beteenden (Cela-Conde, et al. 2010). Rättvisa har kartlagts tidigare under andra premissen i min axiologiska exposé och kortfattat kan nämnas utvecklade nätverk i hjärnan för att hantera rättvisa (Nam, et al. 2017; Blair, et al. 2006), och vår syn på rättvisa som tar sig vissa uttryck genom att vi bland annat straffar andra hårdare om vi själva blivit utsatta för en orättvisa jämfört med om vi får observera någon annan utsättas för samma orättvisa (Stallen, et al. 2018). En genomgång av den experimentella och övriga empiriska forskningen om proceduraspekten av rättvisa kommer till slutsatsen att proceduriell rättvisa är extra viktigt för oss människor (Rothstein 2010, s170). Vad detta visar, anser jag, är att vi har en objektiv rättvisa som verkar finnas rotat inom oss genom evolutionära processer och som även verkar finnas i våra förhållandevis nära besläktade ”apkusiner”, som Brosnan och De Waal (2003) påvisat. Detta, anser jag, ger att rättvisa inte kan vara vad som helst. Vi har ett ÄR att förhålla oss till med vad som kan anses som faktisk rättvisa, men vi har även ett verktyg (evolutionärteoretiskt grundad forskning) för att rättfärdiga vår argumentation och hitta denna rättvisa. Detta ger i förlängningen även ett KAN (Östberg 2019, s27) - vad kan rättvisa vara? För att konkretisera detta så ska jag ge ett exempel.

Helt sonika kan vi se om det rättvisa beteendet, lagförslaget eller lösningen som föreslås, t.ex. reformer som främjar *ekonomisk jämlikhet*, ökar individers och avkommornas möjlighet till fortlevnad. Utan att kunna kartlägga detta i detalj i uppsatsen, så tror jag att allas möjlighet för fortlevnad bättre kommer till stånd genom en ökad ekonomisk jämlikhet. Epigenetisk forskning har t.ex. klarlagt att stressen av fattigdom påverkar barn och fosters framtid, inte bara socialt och ekonomiskt utan också biologiskt (Rosenfield & Ziff 2018). Epigenetiska förändringar p.g.a. ens miljö och händelser påverkar individer hela livet och reaktioner på miljöbetingelser erkänns enligt DeSocios (2019) allt oftare som bidragande faktorer till individens hälsa och sjukdomsrisk, vilket även styrks av Chapperino (2018). DeSocios (2019) nämner hur exponering av eller brist på hormoner, näringsämnen, stress och andra faktorer under graviditeten kan förändra hjärnan och öka stressresponsen hos nyfödda. Det är också länkat till kompromisser på framtida tillväxts-, utvecklings- eller hälsopotentialer – t.ex. i form av påskyndad hjärnmognad på bekostnad av bukorgan, så som levern, och detta kan leda till framtida problem med t.ex. hjärt- och kärlsjukdomar eller diabetes. Dessa exponeringar/brister verkar även kunna påverka vissa kognitiva förmågor som uppmärksamhet, problemlösning, minne och språkutveckling. Det har även länkats till ökad risk för allvarliga mentala sjukdomar i vuxen ålder. DeSocio (2019) påvisar att fattigdom under graviditeten ofta fortsätter vidare i livet och påverkar hälsan för mammor, spädbarn och barn. Således finns det riktiga negativa konsekvenser av ett ekonomiskt ojämlikt samhälle och som även drabbar de som inte har något aktivt val kring vad som sker mot dem (spädbarn

och barn). Ingen kan i alla fall övertygande argumentera för att foster och spädbarn har en fri vilja att ändra sin livsmiljö. Dessa negativa konsekvenser av ett ekonomiskt ojämlikt samhälle ger alltså negativa effekter på individens möjlighet för fortlevnad. En rad av sjukdomarna som hänvisas till ovan påverkar livslängden, t.ex. hjärt- och kärlsjukdomar ger kortare livslängd, men även ”allvarliga mentala sjukdomar i vuxen ålder” som ofta är relaterat till högre risk för självmord. Chiapperino (2018) pekar på ett perspektivskifte kring utvärderingen av dessa ojämlika fördelningar av skadliga miljöbetingelser i samhället. Chiapperino (2018) menar att ämnen som orsakar avvikande epigenetiska effekter, t.ex. bekämpningsmedel, föroreningar, giftiga kemikalier, dåliga näringsämnen och tobak distribueras ojämlikt i samhället. Att utsättas för sådana ämnen är ofta förknippat med en socioekonomisk ställning eller andra faktorer som t.ex. yrkesmässiga exponeringar, levnadsvillkor och ”food deserts” (ett begrepp från USA angående områden med begränsad tillgång till näringsrik mat) som redan innan den epigenetiska effekten tagits i beaktning, har visat sig belasta de sämst ställda i våra samhällen mer än den genomsnittliga befolkningen. Chiapperino (2018) framhåller den epidemiologiska litteraturen angående sociala faktorer för hälsa, som betonar att social rörlighet och en minskning av dessa ojämlikheter i själva verket kan ha en sammanlagd påverkan på hälsan större än en vårdstrategi på individuell nivå. Det positiva DeSocio (2019) framför är att alla negativa epigenetiska effekter går att förändra under ett barns liv. DeSocio (2019) pekar också på formulering och främjande av nationell offentlig politik för att hantera stress i samband med fattigdom och diskriminering, som annars är källor till epigenetiska modifieringar överförda från generation till generation. Chiapperino (2018) anser också att den epigenetiska forskningen, som styrker både individens ansvar och strukturella sociala förhållanden i dessa processer, pekar på behovet av att anta ett folkhälsoperspektiv och/eller befolkningsperspektiv. Detta ställer tanken om det personliga ansvaret på sin spets och jag menar att det tydligt visar en bild där individens eget ansvar bör ges en mindre vikt än individens samhälleliga kontext och således politikens/välfärdsstatens behov för utjämnande åtgärder. Vad detta ger, anser jag, är att vi bör arbeta för att få bort fattigdom och diskriminering helt och hållet genom kollektiva åtgärder. Då skulle vi komma till roten med just dessa orättvisor och uppnå en större jämlikhet och således möjliggör vi individens möjlighet för fortlevnad på bästa sätt. Vi skulle då förhålla oss till de premisser som finns för vad rättvisa är och vi skulle även tillgodose individer deras evolutionära mål och vår mänskliga natur - som inbegriper en rad prosociala beteenden för att dels främja andras livsmöjligheter.

Chiapperino (2018) pekar dock på en fråga om det råder en normativ ”mättnad” kring hela mitt resonemang. Ger epigenetisk forskning oss något nytt argument kring det normativa påståendet att vi behöver lösa dessa ojämlikheter eller är det bara en repetering av gamla normativa argument för att lösa ojämlikhet? Enligt Chiapperino (2018) uppstår två grupperingar bland forskare som tacklats med frågan, där ena gruppen är nekande och andra jakande. Den nekande gruppen framhåller att effekterna av den ojämlika fördelningen av skadliga miljöbetingelser inte är någon ny information som epigenetiken kommit fram till

och att dessa kanske påverkas av andra biologiska mekanismer än epigenetiska. Andra liknande fynd, likt den koppling som görs mellan negativa epigenetiska förändringar och ojämlika fördelningar av skadliga miljöbetingelser, har inte lyckats generera politisk förändring kring ojämlikhet. Den nekande gruppen framhåller detta och ställer sig frågan om det då är ändamålsenligt att fokusera på den biologiska faktorn kring skadorna kring ett ojämlikt samhälle. De framhåller också risken med att samhällen karaktäriserade som likgiltiga inför de sämre ställdas situation och det reduktionistiska i att framhålla interna orsaker till sjukdom kommer ge ett fokus mot kliniska lösningar snarare än miljöinterventioner för att behandla de drabbade. Detta tar alltså fokuset från de strukturella (sociala och ekonomiska) orsakerna till dessa farliga exponeringar som framhållits. Den jakande gruppen betonar istället hur epigenetik kan ge oss en mer detaljerad bild kring de biologiska skador som uppstår på grund av dessa negativa miljöbetingelser och således kvantifiera hur mycket ojämlikhet i samhället påverkar en enskild individ negativt. Detta kan sägas relatera till en syn på rättvisa som framhålls i ett *luck-egalitarian* perspektiv. Enligt detta perspektiv blir det rättvist när vi jämför våra medfödda förutsättningar (t.ex. klasstillhörighet eller handikapp) men låta ojämlikhet som uppstår på grund av våra val förbli okorrigerade (White 2010). Utifrån detta perspektiv kan epigenetik hjälpa till att kartlägga dessa negativa medfödda miljöbetingelser, t.ex. social status, uppväxt och levnadsförhållanden, som negativt påverkar missgynnade enskilda individer på grund av ren otur, men även för att gruppindelning utifrån individuell risk på epigenetisk basis till och med skulle möjliggöra utjämning av negativa hälsoeffekter hos de kända riskgrupperna. Enligt Chiapparino (2018) pekar således kunskap om epigenetiska mekanismer inte bara på den moraliska nödvändigheten att ingripa i den ojämlika fördelningen av miljöfaror och hälsorisker för vissa grupper i våra samhällen, utan kan potentiellt också förflytta frågor om rättvisa från "borde vi korrigera den ojämna fördelningen av exponeringar i ett samhälle", till "vem är" dessa individer "som skadas av sådana ojämlika förhållanden". Detta faller även väl in på den argumentation jag gör där jag anser att vi bör främja jämlika möjligheter för organismers fortlevnad.

Chiapparino (2018) lyfter också hur epigenetisk forskning lägger nytt ljus på *Rawlsian egalitarianism*, som menar att vi ska utjämna ojämlika villkor om dessa inte beror på naturliga begåvningar (biologiska predispositioner och talanger vi fått vid födseln) som fördelats i ett typ av "naturligt lotteri". Utifrån Rawls *Fair Equality of Opportunity* (FEO) princip, ska ingen social eller juridisk barriär hindra möjligheterna att förbättra sin sociala position, och att människor som har samma talanger och mål bör ha lika chanser att uppnå dessa positioner. På detta sätt skriver Rawls bort våra anlag från rättvisans premisser. Men hur relaterar epigenetik till FEO-principen? Chiapparino (2018) hävdar att det kan ses från två perspektiv. Det ena framhåller de epigenetiska anlagen vi föds med som ett typ av epigenetiskt lotteri, vilket inte besvärar Rawls egalitarism. Det andra perspektivet framhåller istället hur negativa epigenetiska förändringar är en social ojämlikhet som verkar genom en biologisk mekanism och därmed att de kräver tillämpning av FEO-principen. Givet denna diskussion framhåller jag såklart det senare

perspektivet. Det är alltså inget naturligt lotteri i sig, utan en samhällelig kontext som tar sig uttryck biologiskt. Här kan vi alltså lyckas just utjämna ojämlika villkor till följd av "sociala barriärer". Individerna kan inte heller sägas vara ytterst ansvarig sin hälsa och chans för fortlevnad, utan politiken bör främja ett utjämnande av yttre faktorer som alltså påverkar oss alla, där vissa tyvärr nu drabbats av dels en ekonomisk ojämlikhet som förlägger dem i ett pågående underläge att uppnå sina livsmål på lika villkor som andra.

4.1.1 Tydliggörande av evolutionsteorin utifrån den naturalistiska principen

Den externa giltigheten handlar enligt Badersten (2006, s15-16 & s133) övergripande om tre olika saker; 1) *Extern giltighet i värdeutsagor* - hur förhåller sig det värde man analyserar till andra värden och principer, 2) *Extern giltighet i verklighetsutsagor* - hur vi med verklighetsutsagor kan understödja en normativ argumentation, 3) *Extern rimlighet och relevans i värdeutsagor* - är analysen rimlig och relevant och förankrad i den samhällliga verkligheten som råder och är den praktiskt tillämpbar? Enligt Badersten (2006, s142) bygger den naturalistiska principen på argument som hänvisar till det "självklara". Naturalismen bygger argument utifrån uppfattningar om hur naturen eller verkligheten är beskaffad, och den säger att normativa omdömen är ett slags naturliga omdömen eller omdömen om verkligheten som vi kan förstå och är oss tillgänglig.

Den externa giltighetens första premiss inbegriper hur ett värde förhåller sig till andra värden och principer. Vad som framgick utifrån konsekvenslogikens resonemang ovan så bör vi anta jämlikhet som underordnat rättvisa, och jämlikhet i sin tur kan ses utifrån många olika perspektiv t.ex. ekonomisk jämlikhet, jämlik sjukvård eller jämlika villkor osv. Ett annat sätt att relatera jämlikhet till rättvisa gör t.ex. Honneth (2003, s136) då han pratar om reciprociteten inom de olika sfärerna och när erkännandet blir snedvridet så uppstår en kamp för erkännande. Det är alltså mellan individerna som det jämlika inom varje sfär uppstår, t.ex. inom juridik så ska vi ses som jämlika inför lagen (Honneth 2003, s181). Om inte erkännandet inom juridik uppfylls, som består i att vi erkänns som autonoma individer med lika rättigheter, så kan en känsla av orättvisa, i form av förnedring och respektlöshet (Honneth 2003, s125), infinna sig. Detta skulle i förlängningen kunna ligga som grund för ett missnöje som tar sig uttryck i uppror eller andra politiska kamper. Här behöver alltså ett rättviseteoretiskt mål förankras, vilket min uppsats inte haft för avsikt att göra. Men vi kan ändå betänka exemplet med stress analyserat med hjälp av epigenetisk forskning som kopplat till en tanke om jämlikhet och rättvisa förutsättningar, som kopplar till vår känsla av universell rättvisa som jag försökt påvisa under tredje premisen i den axiologiska exposén.

Den andra premisen för den externa giltigheten är hur vi med verklighetsutsagor kan understödja en normativ argumentation. Det är här jag tar min utgångspunkt

utifrån den naturalistiska principen, vilken i sin tur framhåller empiri för hur naturen eller verkligheten är beskaffad (Badersten 2006, s142). Vad är då ett bättre verktyg för att navigera kring detta än evolutionsforskning med syfte att kartlägga just detta? Detta gör jag under egentligen hela inledningen av uppsatsen, dels allmänt att det finns en process (det naturliga urvalet) var i vår rättvisa uppstår som gör att den bör ses som objektiv i meningen opåverkad av subjektet, samt då jag i uppsatsen pekar på referenser och exempel för rättvisans grund t.ex. 1) Vi har många prosociala beteenden, t.ex. empati (Waal & Wright 2006, sXIII), altruism (Cela-Conde, et al. 2010) och reciprocitetsbeteenden och en rad andra prosociala beteenden för att gynna oss i större grupper (Nesse 2001, sXVII); 2) det finns en neurologi för att hantera rättvisa (Nam, et al, 2017; Blair, et al, 2006); 3) proceduriell rättvisa är extra viktig för oss människor (Rothstein, 2010, s170); 4) andra liknande arter har en känsla för rättvisa likt vår (Brosnan & De Waal, 2003). Sedan gjordes även empiriska nedslag, med hjälp av epigenetisk forskning, som styrker att det evolutionära målet med fortlevnad samt individens goda liv som Honneth pratar om, blir negativt påverkade av stress och andra miljöbetingelser (Rosenfield & Ziff 2018; DeSocio 2019; Chapperino 2018).

Den tredje premissen för det externa rättfärdigandet handlar om analysen är rimlig och relevant och förankrad i den samhälleliga verkligheten som råder och om den är praktiskt tillämpbar. Svaret för detta görs i efterföljande avsnitt utifrån en koppling till Honneth, där jag även påvisar bristen i Honneths erkännandepincip.

4.2 Honneth och ett evolutionärt rättfärdigande?

Du kanske invände mot att resonemanget för frågeställningen, kring det evolutionära målet med organismens fortlevnad, inte känns speciellt relevant eller uppnår en rättvisa? Folk överlever ju trots allt på en soptipp i vissa delar av världen medan andra uppenbarligen frodas i överflöd... så hur kan fortlevnad ses som särskilt rättvist? Mitt svar är dels att fortlevnad inte är detsamma som att överleva. Det senare gör vi alla i någon mån tills vi dör, fortlevnad rör istället ett längre perspektiv där även möjligheten för avkomman att överleva är en del. Det andra svaret, och mer relevanta för uppsatsen, är att slutmålet (t.ex. Honneths ”det goda livet”) för en rättviseteori/princip inte är detsamma som rättfärdigandet i sig. Att definiera en hel rättvisepincip med ett slutmål är något helt annat än rättfärdigandet i sig och kräver vida mer resurser (läs: tid, utrymme och kunskap) än som görs möjligt för mig på kandidatnivå. Resultatet för uppsatsens frågeställning hoppas jag dock påvisar möjligheten att rättfärdiga utifrån evolutionära argument kring värdet rättvisa och hur det skulle kunna se ut rent konkret – om än i en väldigt avskalad analys. Dock vill jag här efter göra några kopplingar till Honneth för att aktualisera uppsatsens frågeställning samt visa på hur ett evolutionärt rättfärdigande skulle kunna komplettera Honneths socialempiriska rättfärdigande och anpassas för samtida debatter som t.ex. miljö och djurrätt.

Vid en kortare anblick skulle en evolutionär rättvisa likna Honneths. Individen skulle vara av fokus, jämlikhet i olika former skulle vara vägen till ett slutgiltigt mål (låt oss för enkelhetens skull kalla det för "det goda livet") och vi skulle behöva lyfta in empiri att stödja oss mot och underbygga våra argument. En stor skillnad är dock rättfärdigandet, vad vi kan uttala oss om och hur anpassningsbar en evolutionärt rättfärdigad rättvisepincip kan sägas vara över tid. Istället för endast socielemprisk forskning så skulle man här komplettera med evolutionära argument och vetenskap för att bedöma individens möjlighet till ett gott liv, med komplementet att även kunna tillgodose sig möjligheter för fortlevnad. Rättfärdigandet utifrån det evolutionära perspektivet kan sägas vara exemplifierat ovan i och med uppsatsens frågeställning och detta påvisar även hur metoden skulle gå till om vi skulle vilja uttala oss om t.ex. en specifik händelse, institution eller lag utifrån ett rättviseperspektiv. Givetvis är det aldrig komplett utan behöver alltid uppdateras och följa ny forskning och vår nya miljö och kontext – då världen förändras och vår kunskap om den och om oss förnyas. Betänk t.ex. hur synen på homosexualitet förändrats och hur detta möjliggjort flera positiva lagförändringar för homosexuellas rättigheter.

För att koppla mitt exempel med stress till Honneths mål med "det goda livet" så kan vi tänka oss att möjligheten för det sociala livet och möjligheten att leva ett gott liv blir starkt negativt påverkat genom dessa negativa hälsoaspekter som nämns i resultatdelen kring stress. Vi kan t.ex. tänka oss att någon som drabbats av allvarlig mental ohälsa inte har samma möjligheter att förverkliga sig själv trots ett erkännande inom sfärerna, genom att livet i sin helhet blir negativt påverkat och tar bort möjligheten för individen att på jämlika grunder delta eller förverkliga sig själv. Denna typ av orättvisa, som stress p.g.a. olika levnadsvillkor skapar, menar jag inte övertygande kan fångas upp utifrån Honneths erkännandepincip. Främst då individen kan bli erkänd inom sfärerna och möjliggöras sin identitets utformande men ändå uppleva sådan stress att fostret blir påverkat och i förlängningen alltså den vuxna individ detta foster en dag ska bli. Den ekonomiska jämlikheten, som måste finnas för att prata om rättvisa förutsättningar, behandlas övertygande inom den tredje sfären gällande bedrifter inom ett kapitalistiskt samhälle (om än att det blir problematiskt när någon inte utför några bedrifter som kan erkännas... t.ex. pensionärer, någon i koma eller andra arter). Men ytterligare problematiskt blir det att erkänna fostret som utvecklas inuti moderns mage, där individens levnadsvillkor bevisligen redan formas och tas vid. Vilken sfär ska detta bemötas genom? Det blir även svårt att bemöta problem med en ojämlig sjukvård utifrån Honneths erkännandepincip. Kanske kan det göras inom den juridiska sfären. Vi kanske kan koppla det så personen som upplever ohälsosamt mycket stress, erkänns inom sjukvården genom att vi har en lag som säger att alla ska tillgås samma sjukvård (vilket vi har i Sverige i och med hälso- och sjukvårdslagen 3 kap 1 §), vilket i sin tur ger en grund att erkännas för sina stresssymptom och således bli behandlad korrekt. Men att rättfärdiga det genom social empirisk forskning och belägga att detta ger individen möjlighet att formas till en fullt utvecklad individ blir svårt. Jag tycker det blir trubbigt och känns som ett fall av begreppstänjning. Steget från jämlika i

lagen till att bli behandlade korrekt inom sjukvården eller ha jämlika levnadsförhållanden och starter i livet, blir enligt mig inte övertygande rättfärdigat utifrån Honneths erkännandepincip.

Ett ytterligare problem med Honneths mål om det goda livet är att vi människor har en stark förmåga att utstå hemskheter och rationalisera kring dessa. Dessa hemskheter kan även sägas forma oss – om vi antar vissa fakta kring vår personlighet – Kernberg (2016) definierar t.ex. personlighet som ett koncept som innefattar en persons alla subjektiva erfarenheter och beteenden. Kernberg (2016) menar att det handlar om medvetna och omedvetna erfarenheter samt beteenden, och hur dessa påverkar varandra och således är personlighet inte bara en summa av detta utan en föränderlig process. Vi är alltså en samling av händelser, dåliga som bra och hur många ”lyckade personer” har inte kommit från dåliga förhållanden i någon form, t.ex. hemska hemmaförhållanden eller mobbning i skolan (som ju alltså skulle påverka erkännandet inom sfären kärlek)? Kanske kan vi t.o.m. tala om att alla genomgår lidande i många olika former och inom alla sfärerna under hela livet? Betänk att inte bli erkänd för sin innersta personlighet som barn och ungdom, det inskränks närmast dagligen inom sfären kärlek, eller utifrån sfären bedrifter då vi går ifrån en löneförhandling med en känsla av att kollegan som inte gör ett lika bra jobb trots allt tjänar mer (eller lika mycket – som sticker nog så väl i våra ögon) eller att vi visst borde ha fått mer än inflationen och det generella lönepåslaget ger. Det tycks alltså vara vissa problem med att utgå från en socialemprisk forskning kring jag-formandet genom erkännande, för att uttömmande tala om det goda livet. Människan är komplex och föränderlig och en teori om rättvisa behöver vara detsamma.

Vi kan även se en stor skillnad mot Honneths rättviseanspråk i det att andra arter av djur, växter och andra levande organismer kan tas i beaktning och utvärderas utifrån en evolutionär rättviseprincip. Detta ligger även i tiden med vår utvecklade förståelse kring andra arters lidande, t.ex. att laxar upplever stress (Madaro, et al. 2015), och även vårt behov av att bevara en biologisk mångfald och rädda klimatet i allmänhet. Ett modernt grundat naturalistiskt rättfärdigande bör ge en inkluderande syn där alla tar del av rättvisan, detta då vi nu förstår mer om våra likheter och släktskap med andra arter. Exakta utformningen av rättvisan är något annat, men det faktum att alla berörda är inkluderade rättvisan anser jag vara ett måste för att något ska kunna anses rättvist – annars blir det ju per definition bara rättvist för några få och orättvist för några andra. Detta kanske låter konstigt, men betänk perspektivet med Holistic Darwinism och hur allt i naturen hänger ihop (Corning 2008)! Sen kan vi använda den logiken när vi betänker t.ex. människans levnadssätt kopplat till miljöförstöring och utrotande av extrema mängder med arter (WWF 2018, s12) och att dessa arter inte haft en sfär att bli erkända inom. Individens jakt på erkännande inom sfären för våra bedrifter inom ett kapitalistiskt system (Honneth 2003, s181) kan alltså sägas lägga en grund för att andra arter inskränks överlevnad, fortlevnad och ett gott liv. Detta menar jag att en evolutionärt grundad rättviseprincip skulle kunna komma åt.

Ett förtydligande av normativa skillnader mellan *Darwinismens slöja* (låt oss kalla min antydda rättvis princip för det) och Honneths erkännandepincip presenteras i Tabell 2. Darwinismens slöja, utifrån konsekvenslogiken, hänvisar till organismens möjlighet till fortlevnad och möjlighet till ett gott liv och utifrån naturalistiska principen så ska vi lyfta in empiri att stödja oss emot för detta, vägleda av den evolutionära forskningen.

Tabell 2

Normativ sammanställning av skillnaderna mellan Darwinismens slöja och Honneths erkännandepincip

	Vad?	Vem?	Hur?
Erkännande- principen	Rättvisa > det goda livet	Individen	Empirisk värderingsanalys + Konsekvensialism
Darwinisme- ns slöja	Rättvisa > möjlighet till fortlevnad > det goda livet	Alla levande organismer	Naturalism + Konsekvensialism

Badersten (2006, s117) lyfter viss kritik mot konsekvenslogiken kring hur realistiskt det är att förhålla sig till denna logik då det är mycket svårt att uppskatta konsekvenserna och speciellt på lång sikt. Kan vi uppskatta konsekvenserna av varje handlingsalternativ vid varje given tidpunkt, både på kort och lång sikt? Är det rimligt att fördöma en handling om den leder till oförutsedda konsekvenser? Och hur långt framåt ska vi tänka? Denna kritik hade jag varit tvungen att bemöta om jag haft en andra frågeställning gällande hur en evolutionär rättvis princip skulle definieras. För min uppsats frågeställning kan detta dock tyckas vara oviktigt då jag i ett första skede utforskar om det ens är möjligt att rättfärdiga med hjälp av ett evolutionärt perspektiv, som i sig själv alltså är konsekvensialistiskt. Men visst inger det stora problem att isolera olika handlingsalternativ och analysera dessa, dock tänker jag att målet t.ex. det goda livet eller lyckad fortlevnad inte bör vara för svår att analysera med den kunskap och teknik vi nu besitter och i framtiden kommer besitta. En annan kritik Badersten (2006, s117) lyfter är att vi intuitivt kan vara emot en princip som säger att ändamålen alltid helgar medlen. Jag menar dock att det bara blir problematiskt utan en kompass för vart vi vill med våra konsekvenser. Målet för konsekvenserna kan sägas vara vad evolutionsteorin kan guida oss till utifrån värdet rättvisa, men att resonera fram det exakta målet har inte varit uppsatsens avsikt. Även ska sägas att målet ”det goda livet” och om det är universellt och gäller alla, avgränsar rätt drastiskt handlingsalternativ som är möjliga på vägen till denna rättvisa.

Den stora nackdelen med denna typ av rättvis princip, och säkerligen också något som gör den svårförstådd, är att vi människor är vana att använda oss av heuristik (Gigerenzer & Gaissmaier 2011), fördomar (Gailliot, et al. 2009) och andra kognitiva anpassningar för att slippa tänka för mycket, med målet att minimera energikonsumtionen (Christie & Schrater 2015). Denna typ av rättvis princip

kräver motsatsen, den kräver mycket tid och energi av oss som individer (och i förlängningen samhällen) och blir inte vid en första anblick speciellt attraktiv. Dock blir den just därför noggrann, objektiv (läs: opåverkad av ett subjekts egna föreställningar i den mån det är möjligt) och universell både i det att den täcker in allt levande och är legitim över tid, då den anpassas efter kontexten och miljön. Om detta faller in som ett fall av idealism, då denna typ av rättvisepincip kan bli ogenomförbar, får dock förbli obesvarat av författaren själv.

5 Sammanfattning

För att sammanfatta uppsatsen och svara på om frågeställningen har besvarats, så vill jag börja med vad som inte besvarats. Vad som inte besvarats är hur en evolutionärt rättfärdigad rättviseprincip skulle se ut. Uppsatsen har inte heller kunnat gå djupgående i alla väsentliga delar, som hade krävt långt mycket mer text, arbete och tid – t.ex. är antal ord nära maxantalet. Men för att lite skämtsamt efterlikna Einstein om sin nobelvinnande artikel i kvantfysik från 1905 – mitt perspektiv är ofärdigt men högst användbart (Gigerenzer & Gaissmaier 2011). Vad som däremot har besvarats är frågeställningen ”Går det att rättfärdiga rättviseanspråk utifrån ett evolutionärt perspektiv?” och detta aktualiserades i stötandet mot Honneths erkännandepincip. En sammanfattning av svaret kan även ses som ett svar mot Humes kritik om det naturalistiska felslutet. Nämligen, givet att vi antar en realistisk metateoretisk ansats, där verkligheten bör styra vad vi uttalar oss om inom det normativa, så kan vi se att vissa ramar finns för vad som kan anses vara en faktisk rättvisa. Hur dessa ramar kommit till är en otroligt komplex fråga men svaren, menar jag, finns inom den evolutionära teorin och forskningen. Detta kartläggande av ÄR, ger oss sedan en möjlighet att uttala oss kring BÖR i form av KAN (Östbring 2019, s27). Att denna analys blir möjlig kräver dock vissa antaganden om verkligheten som tydliggjordes i inledningen och i den axiologiska exposén. Dels att det finns en verklighet och att vi kan få korrekt kunskap om denna med vetenskap, samt att normativa studier kring värden är som vilken annan vetenskap som helst och att rättvisa är en evolutionär egenskap som vi människor har likt andra egenskaper för att fortplanta oss och överleva på bästa sätt.

5.1 Det naturalistiska felslutet

Är det naturalistiska felslutet bara en retorisk konstruktion? Tar vi bort hur något ÄR kan vi ju säga vad vi vill och varför jag lagt till den fjärde premisen i min axiologiska exposé. Idealisten tillåts att uttala sig hur som helst, så länge ”logiken” stämmer men säkert har det förekommit logiska felslut för idealister också – vi är trots allt bara djur med fel och brister. Det naturalistiska felslutet är bara en tankekonstruktion inom logiken och sätter ramarna endast inom tanken, men uttalar sig inte om verkligheten. Den vetenskapliga verkligheten kan endast nås genom empiri och våra sinnen, något annat vore enligt mig problematiskt att påstå... vi får inte våra värderingar och uppfattningar från en gud och antar man denna syn så står det bortom vetenskaplig diskussion och bortom denna uppsats att bemöta. Ett något trivialt exempel mellan logikens och verklighetens skillnader

är t.ex. att $1+1$ inom matematiken alltid ger 2, då det ges av de logiska "grundlagarna" för matematiken (axiomen). Men $1+1$ i naturen kan ge 3 eller fler då en man och en kvinna får barn. Matematikens ÄR ger alltså ett annat svar än ÄR inom naturvetenskapen. Ett axiomen vi måste förhålla oss till, menar jag, om vi vill uttala oss om verkligheten, är att organismer kämpar för fortlevnad på bästa sätt givet sin miljö. Detta är evolutionsteorins grundtanke. För att fortleva så har vissa egenskaper tagit form, t.ex. empati, rättvisa och andra prosociala beteenden. Dessa görs möjliga genom vår mänskliga biologi och att då kartlägga ÄR för en objektiv rättvisa kan i så fall vägleda oss till ett korrekt BÖR för rättvisa – det finns alltså en korrekt rättvisa som vi kan finna inneboende oss själva, likt det finns empati och altruistiskt beteende att mäta hos människor. Min uppsats har inte mer än försiktigt skrapat på ytan kring detta, men Honneth kan sägas använda samma tankebanor dock grundat i socialempirisk forskning för vår känsla att erkännas som ett sätt att känna oss respekterade och ärade. Jag menar att evolutionär forskning skulle kunna ge oss ett objektiva svar på vad rättvisa är för oss människor och således också för hur vi kan organisera oss politiskt och i moderna samhällen på rättvisa grunder för alla.

5.2 Framtida forskning

Jag vill ge en avslutande tanke kring min uppsats kopplat till framtida forskning. Jag tror att uppsatsen påvisar möjligheten att använda det evolutionära perspektivet för att navigera i rättviseanspråk och i förlängningen att skapa en rättviseprincip. Arbetet med uppsatsen har i alla fall gjort författaren mer övertygad om detta. För att lyckas förmedla en hel rättviseprincip och "ro hem det" krävs dock mycket mer arbete för varje enskild del i uppsatsen. T.ex. skulle den axiologiska exposén ges vida mer utrymme och tid för att uppnå en mättnad inom ämnet, och en stor tonvikt skulle behöva läggas på den ontologiska biten som på sätt och vis är stommen i hela argumentet... nämligen att det finns en objektiv rättvisa att kartlägga vetenskapligt. Det skulle även behövas en närmast övermättnad kring de olika rättviseprinciper och perspektiv som finns för att dels peka på brister men även påvisa nyttan med ett nytt modernt perspektiv som kan förmå att kopplas till moderna diskussioner om t.ex. klimat och djurrätt, men även för att sätta den nya principen i ett större sammanhang inom den vetenskapliga diskussionen kring rättvisa.

6 Referenser

- AAAS (2006). *Statement on the Teaching of Evolution*. Hämtad från, American Association for the Advancement of Science hemsida: <https://www.aaas.org/sites/default/files/0219boardstatement.pdf>
- Amnesty (2015). *'Killing in the name of justice': The death penalty in Saudi Arabia*. Hämtad från, Amnestys hemsida: <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE2320922015ENGLISH.PDF>
- Badersten, B. (2006). *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Blair, J., Marsh, A. A., Finger, E., Blair, K. S., & Luo, J. (2006). Neuro-cognitive systems involved in morality. *Philosophical Explorations*, 9(1), 13-27.
- Brosnan, S. F., & De Waal, F. B. (2003). Monkeys reject unequal pay. *Nature*, 425(6955), 297-299.
- Christie, S. T., & Schrater, P. (2015). Cognitive cost as dynamic allocation of energetic resources. *Frontiers in neuroscience*, 9, 289.
- Cela-Conde, C. J., Burges, L., Nadal, M., & Olivera, A. (2010). Altruism and fairness: Unnatural selection?. *Comptes rendus biologiques*, 333(2), 174-180.
- Corning, P. A. (2008). Holistic Darwinism: the new evolutionary paradigm and some implications for political science. *Politics and the Life Sciences*, 27(1), 22-54.
- Cosmides, L., & Tooby, J. (2013). Evolutionary psychology: New perspectives on cognition and motivation. *Annual review of psychology*, 64, 201-229.
- Darwin, C. (2009). *Om arternas uppkomst genom naturligt urval eller De bäst utrustade rasernas bestånd i kampen för tillvaron*. (5. utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Dawkins, R. (2006). *The Selfish Gene*. (30th Anniversary edition) Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- DeSocio, J. E. (2019). Reprint of " Epigenetics, maternal prenatal psychosocial stress, and infant mental health". *Archives of psychiatric nursing*, 33(3), 232-237.
- Honneth (Fraser, N. & Honneth, A.) (2003). *Redistribution or recognition?: a political-philosophical exchange*. London: Verso.
- Fürstenberg, K. (2016). Evolutionary institutionalism: new perspectives. *Politics and the Life Sciences*, 35(1), 48-60.
- Gailliot, M. T., Peruche, B. M., Plant, E. A., & Baumeister, R. F. (2009). Stereotypes and prejudice in the blood: Sucrose drinks reduce prejudice and stereotyping. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(1), 288-290.

- Gigerenzer, G., & Gaissmaier, W. (2011). Heuristic decision making. *Annual Review of Psychology*, 62, 451–482. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1146/annurev-psych-120709-145346>
- Henrich, J. (2000). Does culture matter in economic behavior? Ultimatum game bargaining among the Machiguenga of the Peruvian Amazon. *American Economic Review*, 90(4), 973-979.
- Jablonka, E. (2017). The evolutionary implications of epigenetic inheritance. *Interface Focus*, 7(5), <http://doi.org/10.1098/rsfs.2016.0135>
- Jablonka, E., & Raz, G. (2009). Transgenerational epigenetic inheritance: prevalence, mechanisms, and implications for the study of heredity and evolution. *The Quarterly review of biology*, 84(2), 131-176.
- John, P. (2000). The uses and abuses of evolutionary theory in political science: A reply to Allan McConnell and Keith Dowding. *The British Journal of Politics and International Relations*, 2(1), 89-94.
- José González-Martínez, C. (2019). Epigenetics, biological evolution and ecology: the emergency of phenotype. *Journal of Asia Pacific Studies*, 5(3).
- Kernberg, O. F. (2016). What is personality?. *Journal of Personality Disorders*, 30, 145-156. doi:10.1521/pedi.2106.30.2.145
- Li, Y. (2011). Evolution, Care and Partiality. *Asian Philosophy*, 21(3), 241-249.
- Lind, M. I., & Spagopoulou, F. (2018). Evolutionary consequences of epigenetic inheritance. *Nature*, 121, 205–209. <https://doi.org/10.1038/s41437-018-0113-y>
- Luca Chiapperino (2018). Epigenetics: ethics, politics, biosociality. *British Medical Bulletin*, Volume 128, Issue 1, December 2018, Pages 49–60, <https://doi.org/10.1093/bmb/ldy033>
- Madaro, A., Olsen, R. E., Kristiansen, T. S., Ebbesson, L. O., Nilsen, T. O., Flik, G., & Gorissen, M. (2015). Stress in Atlantic salmon: response to unpredictable chronic stress. *Journal of Experimental Biology*, 218(16), 2538-2550.
- Nam, H. H., Jost, J. T., & Feldman, S. (2017). The neurobiology of fairness and social justice: An introduction. *Social Justice Research*, 30(4), 289-299.
- Nesse, R. (2001). *Evolution and the capacity for commitment*. Russell Sage Foundation.
- Nilsson-Larancuent (2013). *Seriemördare i rättvisans namn*. Hämtad från, paragrafs hemsida: <https://www.magasinetparagraf.se/nyheter/43510-seriemordare-i-rattvisans-namn/>
- Rosenfield, I., & Ziff, E. (2018). *Epigenetics: The Evolution Revolution*. Hämtad från, The New York Reviews hemsida: <https://www.nybooks.com/articles/2018/06/07/epigenetics-the-evolution-revolution/>
- Schrey, A. W., Richards, C. L., Meller, V., Sollars, V., & Ruden, D. M. (2012). The role of epigenetics in evolution: the extended synthesis. *Genetics research international*, 2012.
- Stallen, M., Rossi, F., Heijne, A., Smidts, A., De Dreu, C. K., & Sanfey, A. G. (2018). Neurobiological mechanisms of responding to injustice. *Journal of Neuroscience*, 38(12), 2944-2954.

- Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Waal, F.D. & Wright, R. (2006). *Primates and philosophers: how morality evolved*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- White, S. (2010). Ethics. I A. Castles, F., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H., Pierson, C., & White, S. (2010). *The Oxford handbook of the welfare state*. Oxford: Oxford University Press.
- WWF (2018). *Living Planet Report 2018 – Svensk sammanfattning*. Hämtad från, WWFs hemsida: <https://www.wwf.se/dokument/living-planet-report-2018-svensk-sammanfattning-final/>
- Östbring, B. (2019). *Migrationspolitiska dilemman: Om idealism och realism i liberal politisk teori*. Lund University.